

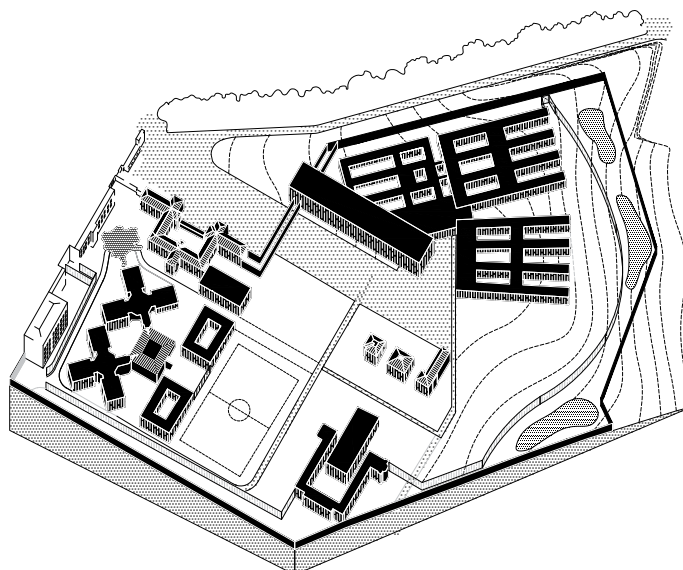
April–Mei 2020

Care

De Korenbloem Kortrijk, ACTE Brussel, Drie Platanen Oostende + interview Carmody Groarke

	5	Edito	<i>Lisa De Visscher</i>
	7	Opinie	<i>Wivina Demeester</i>
Agenda	8	URA	<i>Eline Dehullu</i>
	13	Goffart Polomé	<i>Apolline Vranken</i>
	14	Marie-José Van Hee: More Home, More Garden	<i>Gitte Van den Bergh</i>
	19	Gaston Eysselinck	<i>Veronique Boone</i>
	20	Architectuur als Buur	<i>Marc Dubois</i>
	22	Inventaires # Inventories Vol. 4	<i>François Gena</i>
	25	Take Care!	<i>Lisa De Visscher</i>
Care	26	Collectief Noord , Gitschotelhof, Antwerpen	<i>Pieter T'Jonck</i>
	32	Central , ACTE ULB, Brussel	<i>Carla Frick-Cloupet</i>
	36	Sergison Bates , De Korenbloem, Kortrijk	<i>Pieter T'Jonck</i>
	42	Sleutelen aan het beddenhuis	<i>Gideon Boie</i>
	48	UR , De Eiken, Zoersel	<i>Eline Dehullu</i>
	52	Bovenbouw , De Drie Platanen, Oostende	<i>Stefan Devoldere</i>
	58	Trans , De Schoor, Turnhout	<i>Gitte Van den Bergh</i>
	62	Baumans-Deffet , OCMW-gebouw, Herve	<i>Émeline Curien</i>
	66	Aadd - Archipelago , Les Marronniers, Doornik	<i>Eloïse Perrillon</i>
	72	Burobill , Geneeskunde voor het Volk, La Louvière	<i>Eline Dehullu</i>
	76	Madam , Linda, Dilbeek	<i>Jolien Naeyaert</i>
	80	BEL - Point Supreme , Brandweer, Leopoldsborg	<i>Birgit Cleppe</i>
Interview	86	Carmody Groarke	<i>Lisa De Visscher</i>
	93	Product news	<i>Viviane Eeman</i>
Student	100	Van Hove Prijs 2019	<i>Eline Dehullu</i>
	102	Euregionale Prijs voor Architectuur 2019	<i>Eline Dehullu</i>
	105	#006	<i>Michiel De Cleene</i>

Biographies

Gideon Boie

is an architect and founder of BAVO, a research collective focusing on the political dimension of art, architecture and urban planning. He is a lecturer and researcher at the Faculty of Architecture KU Leuven. His research focuses on the urgent challenges in care architecture.

Veronique Boone

is a lecturer at the Faculty of Architecture La Cambre Horta of ULB. Her research focuses on the modes of representation and reception of modern architecture, on which she publishes regularly.

Birgit Cleppe

is an architectural engineer. She is writing a PhD on post-war art documentaries at the Department of Arts at Ugent. In 2018 she was a member of the editorial staff of the Flanders Architectural Review. Before that, she participated in exhibitions and publications of the VAI and Bozar.

Émeline Curien

is an architect. She wrote a thesis in art history on Swiss German architecture from the 1980s to the present day. She teaches at the École nationale supérieure d'architecture de Nancy and is a researcher at LHAC, a laboratory where she continues her research on contemporary architectural practices.

Michiel De Cleene

is an architectural photographer with an interest in landscape. Since 2015 he has worked on the long-term projects Reference Guide and Documenting Objects as a researcher at KASK School of Arts, where he is a founding member of the School of Speculative Documentary.

Wivina Demeester

is a politician who served as a Member of the Flemish Parliament between 1974 and 1995 and between 1999 and 2004. She held various national and Flemish ministerial posts. In 1998 Wivina Demeester played an important role in the establishment of the Team Flemish Government Architect. Since 1973 she is the steering and driving force behind Monnikenheide, a service centre for people with mental disabilities.

Stefan Devoldere

is dean of the Faculty of Architecture and Art at Hasselt University. As president of the 'Stadsatelier Oostende' (from 2016) and as former deputy and acting Flemish Government Architect (2011–2016), he stimulates the quality of the built environment in Flanders. A former editor-in-chief of A+ (2004–2010), he has curated several international architecture exhibitions.

Marc Dubois

graduated as an architect from Sint-Lucas in Ghent in 1974. He taught at Sint-Lucas and the Faculty of Architecture KU Leuven in Ghent and Brussels. He is an architecture critic. Since 1996 he has been a correspondent for the Italian magazine Casabella. In 2018 he received the Ultima for Architecture, the cultural prize of the Flemish Community.

Carla Frick-Cloupet

is an architect and doctoral student at the Université Jean Monet and the École Nationale Supérieure d'Architecture de Saint-Etienne.

François Gena

is an architect. A graduate in 2016 of the Faculty of Architecture of the University of Liège, he combines his practice with writing and teaching within the same faculty.

Jolien Naeyaert

is an architectural engineer and visual artist based in Brussels. She graduated from Ghent University in 2012 and subsequently studied autonomous design at the KASK School of Arts Ghent. Since 2015 she has been working at Robbrecht en Daem architecten.

Eloïse Perrillon

is an architect. She graduated from ENSA Saint-Etienne and La Cambre-Horta in 2018 with a master's thesis on the persistence of the individual house myth. She works at Karbon'architecture et urbanisme.

Pieter T'Jonck

is an architect. He writes on architecture, the visual arts and the performing arts for several Belgian and foreign newspapers and magazines. He works for the Klara radio station and was editor-in-chief of A+.

Gitte Van den Bergh

obtained a master's degree in Dutch-language cinematographic, theatrical and literary arts in 2011. In 2015 she obtained a master's degree in architecture and cinema as an architect at the University of Antwerp. She has worked at re-st since 2016.

Apolline Vranken

is an architect. She graduated from the Faculty of Architecture La Cambre Horta of ULB. In 2018 she managed the 'Home For Less' project (modular and temporary housing for the homeless). As the author of the book 'Des béguinages à l'architecture féministe', she advocates an equal city of men and women. She currently works at Urban Platform.

A+ Architecture In Belgium Bimonthly bilingual magazine, ISSN 1375-5072, Volume 47 (2020) N2**Editorial team**

Editor-in-chief
Lisa De Visscher

Deputy editor-in-chief
Elaine Dehullu

Production coordinator
Grégoire Maus

Copywriting French
Nina Closson

Copy-editing Dutch
www.controltaaldelete.be

Copy-editing French
Benoît Francès

Translations
Alain Kinsella,
Nathalie Tabury,
Antoon Wouters,
Patrick Lennon,
Marc Van der Wielen

Graphic design
Kritis & Kritis

Typefaces
GroteskRemix & Starling

Printing
Die Keure, Bruges

Cover image
Bovenbouw, De Drie Platanen,
Ostend © Stijn Bollaert

Content page image
AAdd – Archipelago,
Les Maronniers, Tournai

Artistic committee

Gilles Debrun,
Pauline Fockedeey,
Nicolas Hemeleers,
Kelly Hendriks,
Véronique Patteeuw,
Hera Van Sande,
Guillaume Vanneste,
Ward Verbakel

Editorial address
Ernest Allardstraat 21/3 –
1000 Brussel
redactie@a-plus.be
www.a-plus.be

A+ is a publication of CIAUD/
ICA5D Information Centre for
Architecture, Urbanism
and Design.

Publisher

Philémon Wachtelaer
Ernest Allardstraat 21/3 –
1000 Brussel

Copyright CIAUD/ICA5D

Articles are the sole
responsibility of the authors.
All rights of reproduction,
translation and adaptation
(even partial) reserved for
all countries.

Board of directors CIAUD/ICA5D

Chair
Philémon Wachtelaer

Vice-chair
Chantal Vincent

Secretary
Geert De Groote

Members
Olivier Bastin,
Dag Boutsen,
Sylvie Bruyninckx,
Paul Dujardin,
Benoît Moritz,
Piet Van Cauwenberghe,
Eddy Vanzieleghem

Business management
Steven Palmaers

Office management
Deborah Schwarzbaum

Exhibitions and lectures
Lara Molino

Communication
Louise Van Laethem

Advertising management
Rita Minissi
rita.minissi@mima.be
+32 497 500 292

Advertisers

ARCHITECT@	GYPROC
WORK	HALIO
ARGENTALL	HEWI
BEGA	INTERFACE
BRUXELLES	LIVING CERAMICS
ENVIRONNEMENT	NEOLITH
LEEFMILIEU	RECTOR
BRUSSEL	REYNAERS
DELABIE	SCHÜCO
D'IETEREN IMMO	SIMONSWERK
ETERNIT	STONE
FINSTRAL	VAI
GEERIT	VELUX
GIACOMINI	VELUX COMMERCIAL

© Stijn Bollaert

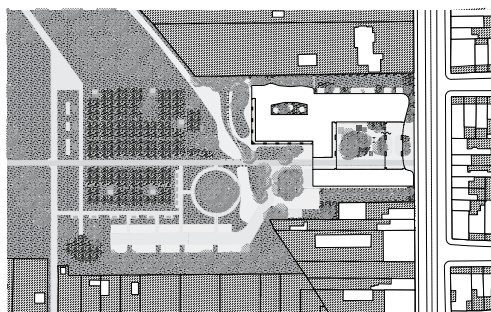
© Stijn Bollaert

Een verzameling van bijzondere momenten

Wie woon-zorgcentra zegt, denkt aan troosteloze gebouwen waarin ontoestbare mensen routinewijs de winter van hun leven slijten. Dat is bij De Drie Platanen in Oostende, ontworpen door Bovenbouw Architectuur, wel anders. Welkom in een complex dat van een zeldzaam karakter getuigt en zich inschrijft in het sociale weefsel van de hele buurt.

Stefan Devoldere

EN The very mention of assisted-living centres brings to mind desolate buildings in which inconsolable people routinely pass the winter of their lives. Things are different at De Drie Platanen in Ostend, designed by Bovenbouw Architectuur. Welcome to a complex that bears witness to a rare personality and fits into the social fabric of the entire neighbourhood.

↓
The machine of the assisted-living centre disappears behind a series of special scenes, carefully staged by the architecture.

De man met de bulldog is een kwartiertje later deze ochtend. Met versnelde tred loopt hij de Nieuwe Koerswijk in, geen tijd om – zoals gewoonlijk – even door het keukenraam te kijken wat er vandaag op het menu staat. De buurjongens fietsen klokvast om acht uur onder de living door, richting school en de polders. Een halfuurtje later stapt de kapster de bus uit en het gebouw binnen. Straks afspraak voor een knipbeurt. De kool lijkt intussen goed opgeschoten in de moestuin. Het veldje ernaast is vandaag flink bijgeharkt door de kinderen, die morgen met opa hun eigen groenten zullen planten. De dame met het paarse haar zit al sinds een uur of tien op haar terrasje beneden in te dommelen, sudoku op de schoot. Daarnet zijn ze aan de andere kant in de keuken aan de soep begonnen, tomaten zo te zien. Straks gaan we in het cafetaria kaarten met de vrienden uit de buurt, met een echte pint, geen tafelbier zoals hierboven. De zee kleurt mooi blauw vandaag. De platanen stellen het wel. Er wordt goed voor ze gezorgd sinds ze naar de achtertuin zijn versleept.

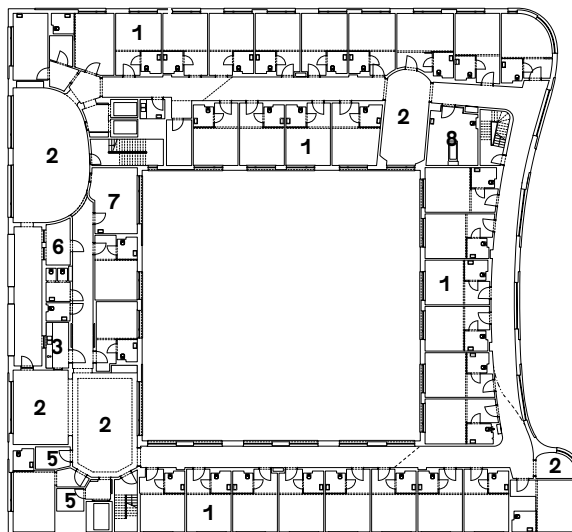
Een promenade architecturale

Woon-zorgcentra zijn vaak troosteloze plekken, waar uniformiteit en efficiëntie de basis vormen voor een meedogenloze routine. Niet zo in De Drie Platanen. Het woon-zorg- en dienstencentrum, ontworpen door Bovenbouw Architectuur, kreeg een heldere en functionele opbouw die op gedgekozen plekken is opgeladen met verrassing en beleving. Een halfronde leefruimte sluit aan op een groot dakterras dat uitkijkt op het achtergelegen park. Een fluwelen zithoek biedt rust met zicht op een stukje zee. De

binnenkoer is versierd met mozaïekvlakken van kunstenaar Leon Vranken. De wandelgang aan de straatzijde neemt een lange trage bocht aan de binnenkant en ronde ramen zitten als kijkgaten in alle hoeken van het gebouw. De keuken kreeg een royaal zicht op de straat. De machine van het woon-zorgcentrum verdwijnt achter een reeks bijzondere tafereelen, door de architectuur zorgvuldig in scène gezet. Het resultaat is een gebouw met karakter, een zeldzaamheid in een zorglandschap dat doorgaans kiest voor eenheidsworst en generieke architectuuroplossingen.

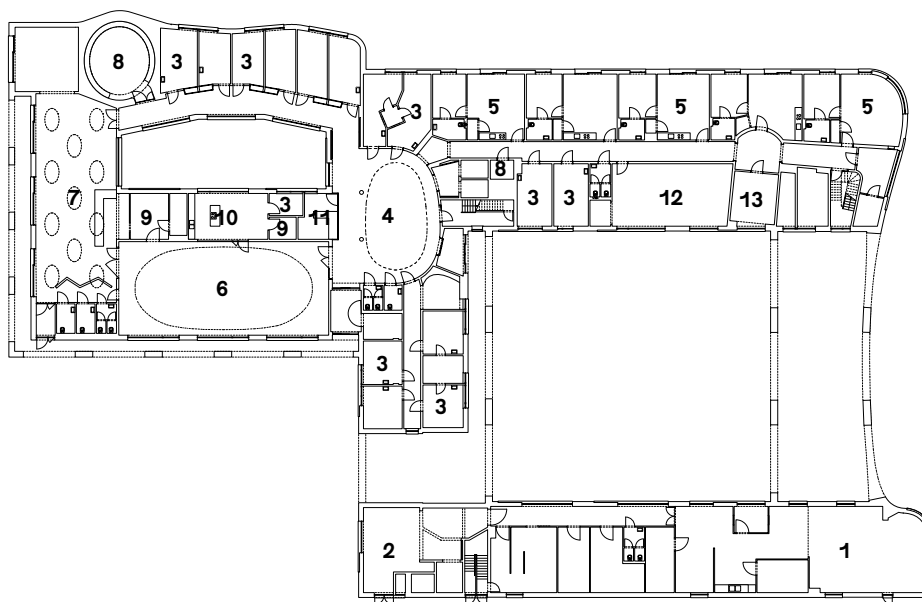
Met een gemiddelde leeftijd van 86 jaar verlaten de bewoners van De Drie Platanen zelden het gebouw. Het ontwerp investeert dus vooral in de rijkdom en diversiteit van de beleving van binnenuit. Een honderdtal kamers zijn over drie verdiepingen rondom een ruime binnenkoer geschikt. Een doorlopende rondgang staat op elke verdieping centraal. Hij bestaat uit specifieke segmenten met elk een eigen vormelijk accent of verhaal: een binnengang met geknikt perspectief en een zithoek met uitzicht op de koer, een lange gebogen gang aan de straatzijde met overvloedig zicht op de stad, een rijkelijk beglaasde gang die neerkijkt op de kleurige mozaïeken, een reeks in elkaar overlopende leefruimtes aan de tuinzijde van het gebouw. Het gebouw maakt ruimte voor momenten van herkenning in de dagelijkse handel en wandel van de bewoners. De logica van de zorgverlening dient daarbij als strakke onderlegger: dementerende patiënten verdragen bijvoorbeeld geen doodlopende gangen, maar door het plan op bepaalde plekken te vervormen tot een bijzonderheid, schuift de rationaliteit naar de achtergrond. →

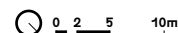
Floor 1

1 room	3 kitchen	5 storage	7 nurses
2 dining / living room	4 utility	6 smoking room	8 bathroom

Floor 0

1 industrial kitchen	3 offices	7 restaurant	12 relaxation area for staff
2 loading and unloading area	4 entrance hall	8 silent room	13 meeting room
	5 assisted living	9 storage	
	6 multipurpose hall	10 ergo kitchen	
		11 reception	

Architect
Bovenbouw Architectuur
Website
bovenbouw.be
Official project name
De Drie Platanen
Location
Ostend, Belgium

Programme
98 rooms for elderly people, 5 service flats, cafeteria, service centre
Procedure
Competition (Open Call 002704)
Client
Sint-Monica
Lead contractor
BAM

Landscape architect
Landinzicht
Public realm
Mahieu
Structural engineering
Establis
Services engineering
Ingenium
Building physics
RaCo
Completion
February 2019

Total floor area
7,800 m²
Budget
€ 11,600,000 (excl. VAT and fees)
Products / suppliers
Reynaers (windows), Wienerberger (façade brick), Renson (awning), Bomarbre/Stone (marble mosaic floors), Idealfelt (felt wall covering)

Een context van referenties

Als inspiratie verwijzen de architecten naar de Villa Snellman van Gunnar Asplund: een statig, wat neutraal ogend herenhuis met een verrassend grondplan waarin de dingen subtiel zijn verschoven of toegeknepen, en waarin op de verdieping plots een ovale kamer opduikt. Niet alleen de planopbouw, ook de binnenaferwerking zorgt door onverwachte keuzes voor aparte momenten. Ze maken de menselijke schaal tastbaar in het gebouw. Eiken vloeren en deuren geven een robuust gevoel van vertrouwdheid. Een breed kleurenpalet doorbreekt de monotonie van opeenvolgende deuren en versterkt de herkenbaarheid van elke kamer. Gedeelde ruimtes krijgen een vilten wandbekleding en worden bemeubeld met alle mogelijke varianten uit de standaardcatalogus. Het is een heimelijke ode aan de leefruimte van de Villa Müller, een architecturaal verantwoord icoon van huiselijkheid waarvoor Adolf Loos persoonlijk tien verschillende stoelen en fauteuils selecteerde. Triviale referenties mengen zich met de architecturale canon in een poging om zo oprecht mogelijk het gemoedelijke wonen op te roepen, zonder evenwel in een pastiche te vervallen.

Aan de buitenkant heeft het gebouw de compacte forsheid die het zware programma dicteert, hoewel ook hier subtiel wordt gesleuteld aan zijn gestalte. Zo worden raampartijen in geglaazuurde kleurvlakken gevat om de veelheid ervan te verlichten en geeft een zacht kleurenpalet een maritieme toets – duinen, helmgras, parasols... – aan het

gebouw. Langs deze typische invalsweg naar de stad, waar de betekenis van de stedelijke ruimte gaandeweg is geërodeerd, biedt de context weinig houvast. Dat laatste vinden de architecten ook hier in sterke citaten uit de eigen discipline – van Stirlings Neue Staatsgalerie en Holleins Museum Abteiberg tot Soanes Bank of England – en in een coherent gebaar dat de gebruikruimte van de stad mee vorm kan geven. De site van De Drie Platanen vormt immers een belangrijk puzzelstuk in de plannen voor het Groen Lint, een fietsroute rondom Oostende die diverse landschappen met elkaar verbindt en structuur geeft aan de achterkanten van de stad. De bouwheer van De Drie Platanen, vzw Sint Monica, stapte mee in het bredere verhaal van de stad en voegde zijn perceel toe aan de opdracht voor een masterplan voor het achterliggende gebied, het Park De Nieuwe Koers.

Dat masterplan omvat zowel het woon-zorgcentrum als een aansluitend parkgebied met volkstuinjes, een evenementenweide en een nieuwe sterrenwacht. Het werd een van de opdrachten in de Meesterproef die de stad samen met het Team Vlaams Bouwmeester in 2014 organiseerde. Catherine Pyck, de laureaat van de Meesterproef, voorziet op het achtergelegen terrein een weids natuurlandschap dat sporadisch wordt gemaaid voor evenementen. Tussen dit wilde landschap en het gebouw in ligt een helder raster van volkstuinjes, aangevuld met een kleine parkeervlakte. Het fietspad loopt als een rode draad door de sequens van groene plekken waarvan het woon-zorgcentrum aan de

steenweg het stedelijke gezicht vormt, als een groot huis met een overmaatse achtertuin om aangenaam in te fietsen.

Een collage van publieke binnen- en buitenruimte

De architecten van Bovenbouw – aansluitend geselecteerd via een Open Oproep – pikten de intenties van het masterplan gretig op en maakten van de publieke doorsteek de kern van hun ontwerp. Terwijl op de bovenverdiepingen het huiselijke domineert, biedt de benedenverdieping onvoorwaardelijk plaats aan de gemeenschap, zowel die van de bewoners als die van de buurt. Als in een dorpskern vermengen een aantal min of meer publieke interieurs zich met buiten: een werkplaats (de grootkeuken), een kapel of stille ruimte, een café, een ‘winkelstraat’ en een polyvalente ‘parochiezaal’ zijn bereikbaar vanuit een centrale inkomhal en het pleintje van de binnenkoer. Vijf assistentiewoningen met tuinterras sluiten aan, als een reeks rijhuisjes, met een eigen gedeelde toegang aan de straat. Het fietspad naar het Groen Lint loopt over het plein en door het gebouw.

Aan de straatkant plooit de gevel zich uitnodigend naar binnen, waardoor een plek ontstaat voor de bushalte die enkele meters werd verplaatst. De opgetilde façade maakt vanaf de steenweg het zicht vrij naar het achtergelegen park. Een perspectief dat de plek overstijgt en ze oplaadt met fietsende schooljongens, buurtwandelaars en dagjestoeristen. De drempel tot het gebouw zelf wordt bewust laag gehouden

door een naar de wijk gerichte programmatie. Vanuit de inkomhal bereikt men een reeks kantoortjes die verhuurd worden aan maatschappelijke dienst- en zorgverleners zoals een ergotherapeut, een dokterspraktijk, een kapperszaak of een dienstenchequebedrijf. Langs een kleine patio loopt men door naar het restaurant dat uitgeeft op de volkstuintjes en ook serveert aan de buurtbewoners en de passanten van het Groen Lint.

De naadloze integratie van het gebouw in de publieke ruimte van het park toont hoe beleidsmakers en particulieren samen aan de stad kunnen bouwen, en hoe verschillende noden en ambities in één ruimte kunnen samenvallen. De volkstuintjes animeren het woon-zorgcentrum, maar zijn ook een meerwaarde voor de buurt. Het fietspad biedt ontspanning in het weekend, maar legt ook een belangrijke verbinding in de routine van elke dag. Bij dit verschuiven tussen publieke en private sferen, werden ook drie tachtigjarige platanen van de straatkant naar de buurttuin achter het gebouw getrokken, honderd meter verder. Een spectaculaire geste die het gebouw meteen zijn nieuwe naam opleverde. De platanen stellen het wel, net als de nieuwe bewoners. Ze staan symbool voor deze nieuwe plek op de mentale kaart van de Oostendenaars, waar een begeesterde bouwheer, laureaat van de Prijs Wivina Demeester voor excellent bouwheerschap 2019, meebouwt aan het sociale weefsel van een buurt en een essentiële schakel bleek binnen de ruimtelijke ambities van de stad. ▲ ■ ●

In samenwerking met **BWMSTR**
Team
Vlaams
Bouwmeester

2020

A+ Architecture in Belgium is published 4 times as a standard issue and 2 times as a special issue

4 standard issues	2 special issues
→ handy format	→ specialized thematic issues
→ projects with photos, plan material and details	→ in-depth texts, extensively documented
→ in Dutch and French, with English summaries	→ in English, also for an international audience
	→ only for subscribers and for sale in bookshops
A+282 Village February–March issue, out 24/2	A+284 Belgium: The Next Generation! June–July issue, out 15/6
A+283 Care April–May issue, out 20/4	A+287 Changing Practices December–January issue, out 14/12 In collaboration with Architecture Workroom Brussels
A+285 Museums August–September issue, out 21/9	
A+286 Structure & Reuse October–November issue, out 16/11	

284

Belgium, the next generation!

Met deze speciale editie zet A+ aanstormend talent in de kijker, jonge bureaus die vandaag, op het scherp van de snee, onze ruimtelijke én maatschappelijke context vormgeven. A+ toont het werk van bureaus die op een kantelpunt in hun carrière staan, een doorstartmoment dat vraagt om professionalisering, groei en capaciteitsopbouw, zonder identiteits- en kwaliteitsverlies.

© Philippe Braquerier

↑
Traumnovelle, A6K,
Charleroi, 2019

Abonneer u nu op A+!

4 klassieke nummers +
2 speciale uitgaves per jaar

Standaard € 90 (incl. btw)
Studenten
en stagiairs € 59 (incl. btw)

Kies voor A+More!

U krijgt *bovenop*
de 4 klassieke nummers
+ 2 speciale uitgaves per jaar:

Duotickets voor:
alle A+ lezingen in Bozar (min. 6),
onze tentoonstellingen
en debatten

Uitnodigingen voor:
vip-evenementen en vernissages

Toegang tot:
ons tijdschriftenarchief
(1973–heden)

€ 250 (incl. btw)

Abonneer u door overschrijving op
het nummer van ICA5D met
vermelding 'A+ abonnement' of 'A+More':
IBAN: BE25 3101 3956 3282 –
BIC: BBRUBEBB
www.a-plus.be/abonnement,
abonnement@a-plus.be.